

**ВИКОРИСТАННЯ ОПОРНИХ КОНСПЕКТІВ-СХЕМ
У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ТА КОНТРОЛЮ ЯКОСТІ
ЗАСВОЄНИХ ЗНАНЬ**

Результатом запровадження сучасних педагогічних технологій має стати якісне оновлення змісту вузівської та шкільної освіти, перетворення традиційних та не завжди високоефективних занять у творчу співпрацю викладача (вчителя) та студента (учня). Викладачі методики економіки шукають шляхи вирішення цієї проблеми, забезпечення підготовки викладачів-професіоналів, спроможних зробити навчальний процес яскравим та ефективним. Одним із засобів досягнення поставленого завдання стало залучення студентів до розробки опорних конспектів-схем, відпрацювання відповідних методик.

Конспекти-схеми як один зі способів узагальнення матеріалу, що вивчається, відображення логіки навчального предмета, послідовність вивчення та зв'язки між окремими елементами в методиці використовуються давно. Активним популяризатором та розробником методики опорних конспектів-схем був, зокрема, вітчизняний учитель-методист В. Ф. Шаталов.

Конспекти-схеми можуть використовуватися з метою вдосконалення процесу початкового засвоєння навчальної теми, організації роботи з підручником та посібником, контролю навчальних досягнень, повторення та доповнення тем, встановлення внутрішньопредметних та міжпредметних зв'язків, а також служать системному запам'ятовуванню структурованого матеріалу (систематизації знань)³.

Важливою методичною особливістю конспектів-схем є те, що їх може будувати як учитель (наприклад, викладаючи новий матеріал), так і учень, самостійно опрацьовуючи його або під час контролю засвоєння програмного матеріалу.

Розробляючи конспекти-схеми, необхідно виходити з того, що схема не встановлює обмеження і чітко визначені рамки викладання та сприйняття навчального матеріалу. Вона становить основу для розвитку мислення учня. Тому провідна роль має відводитися уяві та асоціативному мисленню. Якщо схему буде вчитель, він має орієнтуватися на сприйняття

---

¹ Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти // Освіта України. — 2000. — № 40.

² Атанов Г. А., Пустынникова И. Н. Обучение и искусственный интеллект, или основы современной дидактики высшей школы. — Донецк, 2002. — С. 155, 211—213.

³ Аксьонова О. В. Методика викладання економіки: Навч. посіб. — К.: КНЕУ, 1998. — 280 с.

учня. Якщо схему будує учень, йому потрібно пропонувати намалювати своєрідну «стежинку», на якій буде надбудовуватися вся картинка, що виникає в його уяві під час вивчення нового матеріалу. Починати можна з однієї ключової фрази і додавати до неї інші слова і фрази. При цьому виникають асоціації, як правило, мимовільні, що сприяє значному розширенню обсягів матеріалу, що засвоюється.

Навчити майбутнього викладача, а також і учня будувати конспекти-схеми можна за умови, що він уміє працювати з навчальним матеріалом.

Одним з ефективних методів роботи з текстом є метод SQRK (Survey — огляд, Questions — питання, Recall — повторення, Review — висновок, резюме)⁴.

Для того щоб формувати в учнів відповідні уміння зі складання опорних схем, їм можна пропонувати після прочитання тексту скласти навпіл аркуш паперу і на одному боці виписати основні поняття та ключові слова нового матеріалу, а на іншому — відобразити ці поняття у вигляді схеми. Потім розгорнути папір і порівняти складений перелік із графічним зображенням. Проаналізувати, які поняття не ввійшли до опорної схеми, чому і наскільки вони важливі для розуміння нового матеріалу.

Як показує практика викладання в нашому університеті, студенти з великим зацікавленням та задоволенням складають конспекти-схеми. На кафедрі педагогіки та психології зберігаються студентські розробки, зокрема схем-«павучків». Схеми-«павучки» зацікавлюють учнів, і вони активно намагаються побудувати їх. Будуючи схему-«павучок», можна діяти в такий спосіб:

1. Записати назву теми або питання в середину овала, який утворить «тіло павучка».

2. Проаналізувати матеріал теми і виявити, які з понять теми є головними та записати їх на схемі в овали, що утворять «ніжки». Якщо цю схему учням пропонує вчитель під час вивчення нового матеріалу, то поняття доцільно розташовувати у такій послідовності, в якій вони трапляються в тексті, що висвітлює матеріал теми. Якщо ж схему будують учні під час закріплення вивченого матеріалу, це не завжди доцільно, оскільки, пригадуючи послідовність понять в матеріалі теми, учні можуть механічно відтворювати його структуру, не вдумуючись у зміст. Вільне з боку учня впорядкування понять сприяє більш повному виявленню індивідуальних особливостей, уявлень кожного окремого учня з даної теми, їх змістовної структури, а також труднощів, з якими зіткнувся учень.

3. За потреби можна подовжувати кожну «ніжку», додаючи до неї ключові слова або фрази, що становитимуть важливу основу для запам'ятовування.

---

⁴ Хамбнин Д. Формирование учебных навыков. — М.: Педагогика, 1986. — 160 с.

Інший вид конспектів-схем, що розроблялися студентами, — це схеми «генеалогічне дерево». Вони унаочнюють зв'язки понять, явищ, акцентують логічні зв'язки.

Отже, опорні конспекти-схеми можуть мати довільну форму подання як за логікою, так і за стрункністю та графічними особливостями. Важливо, щоб зовнішні чинники (те, що зображено на схемі-рисунок і як саме виконано це зображення) відповідали внутрішнім особливостям матеріалу та емоційному стану учня, якого вчитель хоче досягти з метою кращого сприйняття ним навчального матеріалу.

С. Г. ГОЛОВКО, канд. іст. наук, доцент кафедри історії НАУ

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ КОНТРОЛЮ ЗА МОДУЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ

Технології модульного навчання активно запроваджуються у вищих навчальних закладах під час вивчення як спеціального, так і загального циклу. Пояснюється це загальною інтенсифікацією навчального процесу, зростанням вимог до професійної компетентності майбутніх фахівців, збільшенням ваги самостійної роботи студентів.

Так, на вивчення історії України студентами першого курсу інженерних спеціальностей у поточному навчальному році відводиться 36 годин аудиторних занять (18 лекційних та 18 семінарських), тоді як у минулому навчальному році — 72 години (по 36 годин лекційних та семінарських). Значне зростання ваги самостійної роботи зумовило потребу переходу на модульну систему навчання і, відповідно, пошук адекватних форм та методів контролю, які б дозволили об'єктивно оцінити рівень оволодіння студентами програмним матеріалом.

Серед переваг модульної технології можна виокремити рівномірний та органічний розподіл навчального матеріалу за модулями та навантаження на студента; поглиблення диференціації навчання завдяки чіткій структурованості навчального матеріалу.

Ефективність здійснення контролю залежить від того, наскільки витримані будуть основні принципи модульної побудови курсу: